

LA SENYORIA DE JOSA, DELS ORÍGENS A 1300. L'EVOLUCIÓ DEL PODER D'UNA FAMÍLIA DE LA PETITA NOBLESA FEUDAL EN L'ÀMBIT LOCAL PIRINENC

Resum

La família senyorial dels Josa assolí un notable protagonisme en el panorama polític de les terres altes del comtat d'Urgell durant l'edat mitjana. Amb tot, la manca d'estudis n'ha impedit una correcta caracterització, malgrat la rellevància que tingué en episodis històrics ben coneguts, com ara la condemna pòstuma de Ramon de Josa a mans de la Inquisició o la presència de Guillem Ramon de Josa en el setge de Balaguer de 1280.

La recerca, la classificació i el buidatge de la documentació de l'Arxiu Capítular d'Urgell referida a la família dels Josa durant els segles XII i XIII ens permet superar una part d'aquest buit historiogràfic i establir les línies mestres dels orígens i l'evolució d'aquesta família.

A partir dels seus modestos orígens com a senyors d'un castell situat a la capçalera de la vall de la Vansa, els successius senyors de Josa van ascendir en la complexa estructura de la jerarquia feudal per convertir-se en els principals senyors d'aquella vall. Vassalls dels barons de Pinós, els Josa arribaren a minimitzar aquesta dependència amb l'aproximació al bàndol dels vescomtes de Castellbò, cosa que els implicà en conflictes amb els Pinós, amb l'Església d'Urgell i, en darrera instància, amb la mateixa monarquia.

L'evolució de la família dels Josa durant els segles XII i XIII ens il·lustra sobre les dinàmiques de poder seguides per la petita noblesa pirinenca, que evoluciona cap a una obertura progressiva vers nous àmbits a mesura que evoluciona el teixit polític i social del Pirineu medieval.

Paraules clau: petita noblesa, vall de la Vansa, piràmide feudal, comptabilitat senyorial.

**Carles Gascón
Chopo**

Universidad
Nacional de
Educación a
Distancia

Abstract

Josa's feudal family attained a remarkable protagonism in the political panorama of the high lands of the county of Urgell during the Middle Ages. However, the lack of studies has impeded a correct characterization, in spite of the significance that had in the well-known historical episodes, such as the posthumous sentence of Ramon de Josa by the Inquisition or the presence of Guillem

Ramon de Josa in the siege of Balaguer of 1280. The research, the classification and the emptying of documentation of the Capitular archive of Urgell referred to Josa's family during the 12th and 13th century allow us to overcome a part of this historical gap and establish the master lines of the origins and evolution of this family.

From their modern origins as lords of a castle situated where the Vansa valley begins, the successive lords of Josa were promoted in the complex structure of the feudal hierarchy to become the main lords of that valley. Vassals of the barons of Pinós, Josa's people managed to minimize this dependence with the approach to the side of the viscounts from Castellbò, thing that implicated themselves in conflicts with Pinó's people, with the Church of Urgell and, finally, with the monarchy.

The evolution of Josa's family during the 12th and 13th centuries illustrates to us the dynamics of power followed by the small Pyrenean nobility, that evolves towards a progressive opening to new areas as the political and social structure evolves in the Medieval Pyrenees.

Keywords: small nobility, Vansa valley, feudal pyramid, feudal accounting.

Els orígens

Josa és una petita població situada a la capçalera de la vall de la Vansa, a uns 1.400 metres d'altitud. La morfologia de la població evidencia el seu origen castral, malgrat que l'antic castell fou substituït per l'actual església parroquial a mitjan segle XIX. L'esment més antic del castell data de l'any 1108; cal relacionar la seva erecció amb la consolidació del sistema feudal durant el segle XI, i de tot allò que implica en relació amb el control del territori i l'enquadrament de la població.

Ja en els esments més antics, el castell apareix vinculat a un personatge anomenat Ramon Guillem de Josa, a qui cal identificar com el castlà. Tot i que la documentació no ens permet definir les seves atribucions concretes, sabem que els castlans administraven un castell i el districte corresponent en nom d'un senyor, a canvi d'una sèrie de percepcions que provenien de les rendes generades dins de la demarcació castral i d'una sèrie d'obligacions, sobretot militars. Desconeixem els orígens del llinatge dels castlans de Josa; el silenci documental no ho facilita gens. De tota manera, un aspecte que sí que podem deduir és que ja en aquells moments els senyors de Josa havien aconseguit patrimonialitzar la castlania al voltant de la seva família, atès que figuren en la documentació amb aquest cognom des de 1098, deu anys abans del primer esment conegut del castell.

A començaments del segle XII el castell de Josa i els seus castlans depenien d'Ermengol Josbert, de la família dels Lavansa, descendent dels antics vicaris d'aquesta vall, els quals,

al seu torn, eren homes dels poderosos barons de Pinós, en una successió de fidelitats pròpia del sistema feudal. Cal afegir encara la figura dels comtes d'Urgell al capdamunt de tot, com a senyors eminents. Amb tot, al llarg de la dotzena centúria les capacitats comtals en els territoris originaris de l'antic comtat s'anirien reduint de forma perceptible a favor dels senyors feudals, de manera que esdevindrien més teòriques que reals.

La promoció del llinatge

El modest llinatge castral dels Josa, adscrit a un petit castell dels confins del comtat d'Urgell, difícilment hauria assolit algun grau de notorietat si els seus titulars s'haguessin mantingut com a simples castlans. Abans de mitjan segle XII, però, el llinatge es promocionaria a través d'una hàbil aliança matrimonial amb una filla de la casa de Caboet, una de les famílies més poderoses del comtat d'Urgell.

Senyors de la vall de Cabó i de la vall de Sant Joan, als límits amb el Pallars, i titulars també de les valls d'Andorra com a vassalls dels bisbes d'Urgell, els Caboet ampliaren els seus dominis durant el segle XI cap a les terres noves incorporades al domini comtal. L'any 1132 Galceran II de Pinós encomanava l'honor de la Vansa a Miró Guitard de Caboet, segons els termes d'una convenença que posava a mans d'aquest senyor tots els termes del domini dels Pinós de la vall, castells i fortaleses incloses, i també la tercera part dels rendiments de les terres del senyor i de les rendes de caire jurisdiccional. A canvi, com era habitual, el feudatari s'obligava a prestar servei militar i a donar consell al senyor, i es comprometia a cedir-li la potestat dels castells i fortaleses quan en fos requerit.

En aquells moments l'honor de la Vansa estava constituït pels castells de Josa, Ossera i Sant Romà, amb els seus termes corresponents; en quedaven fora Tuixent i Cornellana, dominis de l'Església d'Urgell. Els titulars d'aquest territori fins aleshores havien estat els Lavansa, també com a vassalls dels Pinós. Segurament caldria relacionar la ingerència dels Caboet amb l'extinció d'aquell llinatge, documentat per darrera vegada en la persona d'Ugbert l'any 1118.

D'aquesta manera, i segons els termes de la convenença de 1132, els castlans de Josa passaven a dependre directament dels senyors de Caboet. Malauradament, disposem de molt poca informació d'ells durant tot aquest període, tret del fet que un dels seus membres, Berenguer de Josa, volia peregrinar a Terra Santa l'any 1128, cosa que implica una remarcable capacitat econòmica, malgrat que per a tal finalitat es veiés obligat a empenyorar algunes terres a l'Església d'Urgell. Fos com fos, el prestigi del llinatge ja hauria de ser elevat, bé per capacitat econòmica, bé per una densa xarxa de complicitats, o bé per algun altre motiu que se'ns escapa, ja que un dels seus membres, Ramon (I) de Josa, es casà amb Estefania de Caboet, filla de Miró Guitard, abans de 1148. A través d'aquest

matrimoni, els castlans de Josa passarien a engrossir la poderosa elit senyorial del comtat d'Urgell a través, cal suposar, del dot d'Estefania, el qual consistiria en els dominis que els Caboet havien adquirit recentment a la vall de la Vansa de mans dels Pinós, és a dir, la titularitat dels castells de Josa, Ossera i Sant Romà amb els seus respectius districtes. Els Josa havien ascendit un graó en l'escalafó de la piràmide feudal i passaven a gaudir de més poder i d'una major influència, però al mateix temps també assumien nous reptes que calia afrontar.

Els nous compromisos senyorials

L'accés a la senyoria de bona part de la vall de la Vansa posava a mans dels senyors de Josa més recursos econòmics, procedents de noves fonts de renda incorporades al seu control directe, particularment rendes de la terra i rendes jurisdiccionals, i implicava també una ampliació de la base social del seu poder, incrementat amb la incorporació d'algunes famílies menors de la petita noblesa al seu àmbit de domini feudal, amb drets sobre les seves rendes i sobre les seves prestacions militars. Relacionat amb això, sembla que la família articulària aquestes fidelitats al voltant d'una petita cort al seu castell de Josa, imitant els sofisticats usos cortesans arribats d'Occitània. Si més no, això es desprèn del fet que els anys 1226 i 1232, Ramon (III) de Josa rebria, junt amb la seva família i diversos cavallers del seu entorn, els perfectes càtars a la sala del seu castell de Josa.

Per l'altre extrem, els Josa seguien lligats als barons de Pinós, per una sèrie d'obligacions feudovassallàtiques anàlogues a les establertes en la convinença de 1132. En aquest sentit, l'any 1161 Ramon (I) de Josa figura com a signatari d'un document en què Galceran III de Pinós promet al bisbe Bernat Sanç que ni ell ni els seus vassalls, entre els quals hi ha els Josa, no tornaran a atacar la vila de Tuixent, sota la jurisdicció de l'Església d'Urgell. Aquest document és redactat en el context de la insurrecció de la noblesa pirinenca contra la preeminència dels bisbes d'Urgell, encapçalada per la figura d'Arnau de Caboet, que era germanastre d'Estefania de Caboet, l'esposa de Ramon (I) de Josa.

Precisament, a mitjà termini, els vincles establerts amb els Caboet a través del casament d'Estefania amb Ramon (I) de Josa acabarien pesant més en l'articulació de les fidelitats familiars que no pas el vassallatge degut a la família baronial dels Pinós. En aquest sentit, cal valorar la figura d'Estefania de Caboet en relació amb la pervivència d'aquestes fidelitats, tenint en compte que la seva extraordinària longevitat —va fer testament l'any 1208— va convertir-la en la darrera representant viva de la casa de Caboet, després de la mort d'Arnau, l'esposa d'Arnau de Castellbò, cap a 1203.

Amb tot, i malgrat l'anticlericalisme inherent a aquesta aliança en el context de finals del segle XII, els Josa no pogueren sostreure's a les obligacions que imposava el rudimentari

sentiment religiós de l'època. D'aquesta manera, els Josa, com la resta de famílies nobiliàries de l'època, foren generosos en les seves donacions a l'Església. En aquest sentit, els beneficiaris d'aquestes donacions pietoses foren especialment l'Església d'Urgell i la de Solsona, ja que el llinatge desenvoluparia des de mitjan segle XII una notable projecció cap al sud. D'altra banda, els Josa no desaprofitaren la possibilitat d'ampliar el seu poder i la seva influència a través de la introducció d'un dels seus membres, Pere de Josa, germà de Ramon (II), al capítol catedralici de la Seu d'Urgell, una de les corporacions eclesiàstiques més poderoses de Catalunya que, a banda de gestionar una immensa fortuna en terres i patrimoni, tenia la importantíssima missió d'escollir un nou bisbe en cas de seu vacant. La primera notícia de la vinculació de Pere de Josa amb el capítol urgellenc data de 1175; l'any 1198 hi figura com a ardiaca, un dels seus càrrecs principals. Val a dir que el preu per assolir aquest grau d'influència dins del capítol urgellenc era quantiós, ja que la introducció d'un familiar es vinculava a una sèrie de donatius que es vinculaven a la seva persona dins de la canònica.

Aspecte de la població de Josa del Cadí. (Fotografia: Carles Gascón Chopo)

Amb tot, els Josa no es limitaren a la pràctica d'aquestes formes tan elementals i tan poc desenvolupades de religiositat. Ja hem vist la voluntat d'un dels seus membres d'emprendre un pelegrinatge a Terra Santa l'any 1128. Anys a venir, els Josa també es convertirien en els primers nobles catalans vinculats amb l'heretgia càtara, una forma de dissidència que cercava unes formes més elevades d'espiritualitat, malgrat que també en aquest cas hi hem de veure un rerefons de contestació política a l'Església.

La difícil comptabilitat senyorial

Com hem pogut comprovar, els nous compromisos dels Josa implicaven una sèrie de despeses que sobrecarregaven les seves finances. Bàsicament, aquestes despeses eren de naturalesa militar, sobre les quals ja incidirem amb més detall, i de tipus sumptuari, destinades a demostrar la pertinença a un determinat estrat social i a fer-ne ostentació. Dins d'aquest segon capítol caldria incloure les despeses vinculades al manteniment d'una cort, per modesta que aquesta fos, i les donacions pietoses, el volum de les quals acostumava a incrementar-se de forma proporcional a la posició i la fortuna.

Cal tenir present que mantenir aquest estil de vida era car, i que els ingressos ordinaris de l'economia senyorial no donaven per gran cosa més que per la manutenció de la família i dels seus vassalls. A més, aquestes rendes, estretament vinculades a l'estacionalitat de la producció de la terra, als baixos rendiments i als atzars de la climatologia, constituïen un actiu excessivament rígid en el context d'una economia en expansió i de clara tendència inflacionista, en la qual la moneda era cada cop més necessària en les transaccions i en la remuneració per la prestació de serveis.

La jurisdicció dels Josa sobre les pastures de la solana del Cadí ens permet suposar que, en alguna mesura, la família devia participar —i devia beneficiar-se— d'un sector econòmic en ràpida expansió des de mitjan segle XII: la ramaderia. Així ens ho semblen indicar els greuges amb la vila de Tuixent pel control de les pastures, la progressió dels dominis familiars cap a les terres del Solsonès i la Ribera Salada, seguint en bona mesura els principals camins ramaders, i els esforços per assolir un control efectiu dels termes de pastura del Cadí, amb l'erecció del castell de Fórnols per Ramon (III) de Josa abans de 1249.

Amb tot, els ingressos ordinaris dels Josa no arribarien a ser suficients. Així ho demostra el recurs repetit al préstec a llarg termini. Ja hem vist com Berenguer de Josa hagué d'empenyorar algunes terres a l'Església d'Urgell per poder fer front a les despeses per emprendre el seu peregrinatge a Terra Santa; uns anys després, el 1167, el bisbe Arnau de Preixens afirma tenir unes terres a Mirambell com a penyora d'un altre préstec establert amb Ramon (I) de Josa. Gràcies a les contínues donacions, l'Església d'Urgell es trobava molt

per damunt dels senyors laics en possessió de rendes i riqueses, uns actius entre els quals hi havia una relativa abundància d'objectes preciosos, procedents de la litúrgia i de l'ornat dels temples, fàcilment convertibles en moneda. Aquest factor feia d'aquesta institució la principal creditora de la noblesa urgellenca, el comte inclòs, durant el segle XII, i hauria alimentat la imatge negativa del clergat urgellenc als ulls de l'aristocràcia del territori.

Amb tot, la crisi finisecular també afectaria greument les finances de l'Església, i això permetria la implicació de creditors laics o jueus durant el segle XIII. L'any 1259 Guillem Ramon de Josa devia 267 sous a Robert d'Eroles, ric negociant de la Seu, i Pere de Josa 450 sous per un cavall, i 30 més per menjar i ferradures de l'animal. El deute s'havia convertit en una partida estructural de l'economia senyorial.

La dinàmica de la guerra

Com ja hem avançat, les obligacions militars constituïen una de les partides més carregoses de l'economia senyorial. La compra de cavalls i d'armes, el lloguer de serveis militars o els pagaments als components de l'host generaven grans despeses a les quals calia afegir els efectes negatius de la guerra sobre les fonts de riquesa.

Ara bé, la guerra tenia també una funció econòmica primordial. Es combatia per protegir els recursos propis, però també per incrementar-los en detriment dels del veí a través del pillatge. Malgrat que la legislació de la pau i treva havia intentat acabar amb aquesta visió productiva de la guerra, a finals del segle XII les guerres privades eren encara una realitat en nombrosos àmbits i una possibilitat real per eixugar els dèficits financers. D'aquesta manera, la documentació de finals del segle XII detecta una major bel·licositat a la vall de la Vansa promoguda pels interessos econòmics dels poders locals, que cal qualificar com a concurrents en un territori tan reduït.

Un fet força simptomàtic d'aquesta bel·licositat és el permís de Galceran III de Pinós a l'Església d'Urgell l'any 1192 d'aixecar una fortalesa a Tuixent, per garantir que ni ells ni els seus homes —entre els quals hi figuraven els senyors de Josa— no tornarien a atacar la vila. De tota manera, les notícies que tenim a partir de la darrera dècada del segle XII ens presenten els Josa com a promotors directes dels conflictes amb l'Església al voltant de la parròquia de Tuixent, aliens al seguiment i al control dels Pinós. La naturalesa depredadora d'aquests conflictes a la vall de la Vansa queden demostrats amb la restitució feta per Ramon (II) de Josa a l'Església d'Urgell i a l'Església d'Organyà de diversos masos de la vall l'any 1201, i per la treva entre el bisbe Pere de Puigverd i Ramon (III) de Josa, establerta l'any 1209, per la qual es comprometien a tornar-se tots els béns arrabassats, així com els termes de pastures, camps i vinyes pertanyents a les viles de Josa i de Tuixent. Tot això tenia lloc en un moment de greu crisi política a les terres altes del comtat d'Urgell.

La dinàmica que arrossegà els senyors de Josa s'iniciaria com un conflicte de caire local que, arran de la jurisdicció eclesiàstica dels territoris atacats, es veuria absorbit per l'espiral bèl·lica que enfrontava els principals llinatges urgellencs, encapçalats, entre altres, pel vescomte Arnau de Castellbò, amb l'Església i el comte d'Urgell i el rei en darrera instància. L'any 1201 el mateix Ramon (II) de Josa reconeixia haver estat excomunicat pel bisbe d'Urgell a causa de la seva participació en les guerres promogudes per Arnau de Castellbò. D'aquesta manera, el conflicte local que implicava els Josa consolidaria els antics lligams familiars amb la casa dels Caboet i els seus successors els vescomtes de Castellbò i, arran de la ruptura amb l'Església, afavoriria la seva aproximació als postulats heterodoxos arribats d'Occitània. No en va Ramon (III) de Josa fou el primer noble català vinculat amb el catarisme, almenys des de 1214.

Les relacions amb la Monarquia

L'any 1209, amb la mort d'Ermengol VIII s'extingia la primera dinastia comtal urgellenca i s'iniciava un període convuls, caracteritzat per la divisió de la noblesa en diverses faccions enfrontades per la qüestió successòria. El 1236 Jaume I reconeixia els drets reivindicats per la casa vescomtal de Cabrera, reservant-se però el domini superior en tot el comtat. D'aquesta manera establí una solució força precària de moment, però definitiva a llarg termini.

Dins d'aquest context, les relacions dels Josa amb una monarquia que aspirava a la supremacia no serien fàcils. Les implicacions del conflicte mantingut a la vall de la Vansa en tindrien bona part de culpa ja que, d'una banda, l'Església d'Urgell era un dels principals suports que tenia el rei en terres pirinenques, i de l'altra, la dinàmica d'aquest enfrontament estrenyia els llaços dels Josa amb els Castellbò i els seus successors, els comtes de Foix, caps visibles de la insurrecció nobiliària contra les pretensions reials a la Catalunya nord-occidental. I encara cal afegir que la vinculació dels Josa amb la dissidència càtara, clarament vinculada al seu conflicte amb l'Església, també implicaria un enfrontament amb una monarquia, responsable de l'ortodòxia dins dels seus dominis. Amb tot, el rei Jaume I mai no arribaria fins al final en el càstig de l'heretikalitat de la família, de manera que l'any 1258, en el decurs de la condemna pòstuma dictada per la Inquisició a Ramon (III) de Josa, el rei renunciaria a la confiscació dels dominis de la família, acció que sens dubte hauria comportat per al rei notables problemes polítics i administratius en una regió tan delicada com era el Pirineu occidental.

L'estreta i persistent vinculació dels Josa amb el catarisme —coneixem una trobada entre Guillem Ramon de Josa, fill de Ramon (III) amb Pèire Autié, un dels darrers perfectes occitans l'any 1273— és un clar reflex de la pervivència d'un enfrontament amb l'Església que no respon tan sols a motivacions religioses. Nascut com un conflicte local, la complexa

trama d'aliances i bandositats que ja hem explicat l'ha integrat a una conflictivitat general que enfronta la monarquia amb les diverses faccions de l'aristocràcia urgellenca. Sabem de la participació dels Josa almenys en les insurreccions de 1259 i de 1280, sempre vinculades amb la qüestió successòria del comtat d'Urgell, però amb un clar rerefons econòmic i social, i normalment amb poques conseqüències per als revoltats, que gairebé sempre se'n surten amb una treva pactada amb el rei, per bé que la revolta de 1280 implicaria l'empresonament del seu cabdill, Roger Bernat III de Foix durant uns anys i l'ocupació temporal dels seus dominis per les tropes reials.

Precisament, aquest clima de tensió constant consolidaria l'aliança dels Josa amb els Foix, successors dels Castellbò i dels ja llunyans senyors de Caboet, els quals demostrarien una fidelitat sense fissures. Per contra, aquesta mateixa dinàmica afectaria en sentit contrari les relacions amb els seus senyors, els barons de Pinós, sempre fidels a la monarquia, els quals aprofitarien la derrota del bàndol de Guillem Ramon de Josa en la revolta de 1259

L'església de Santa Maria i Sant Bernabé de Josa, edificada al segle XIX sobre l'emplaçament de l'antic castell de Josa. (Fotografia: Carles Gascón Chopo)

per renovar els vincles de vassallatge i per reclamar el domini sobre el castell de Fórnoles, aixecat per Ramon (III) de Josa sense el permís dels seus senyors. A partir d'aquest moment la documentació reflecteix un procés de recuperació de la influència dels Pinós sobre la senyoria de Josa. L'any 1291 Galceran IV de Pinós s'oferia a entregar al comte Ermengol X d'Urgell la potestat dels llocs i castells de la seva baronia, inclosos els dels Josa. El 1293 un ancià Guillem Ramon de Josa aprovava el matrimoni del seu fill Bernat Ramon amb Elionor de Pinós, filla del baró, en una maniobra que en principi havia d'estrènyer encara més els vincles amb la família baronial. Tres anys més tard, Pere Galceran de Pinós nomenaria un procurador per controlar els seus interessos a les terres dels Josa.

Els Pinós emprendrien aquest procés de recuperació efectiva de les seves antigues prerrogatives senyorials des d'una posició de força, reclamant els seus drets però oblidant les seves obligacions com a senyors, tal com passa l'any 1295, moment en què Guillem Ramon de Josa ha d'insistir a Galceran IV de Pinós que l'ajudi en la guerra que sosté contra els homes de Peramola i de Llobera. Cal relacionar aquest declivi amb una transformació important de les relacions de poder a Catalunya: la desactivació de la insurrecció nobiliària a les terres d'Urgell després de la rendició dels principals nobles en el setge de Balaguer l'any 1280 i de l'establiment d'una solució de compromís en el conflicte per Andorra amb la signatura dels pariatges. A partir d'aquest moment, qualsevol conflicte o controvèrsia mantinguda pels Josa queda fora de l'abast de la gran coalició nobiliària que havia mantingut el pols a la monarquia durant la major part del segle XIII, com queda demostrat en l'exhortació feta pel rei al comte de Foix l'any 1286 de retirar el suport a Guillem Ramon de Josa en la seva lluita contra els homes de Peramola; i els Josa per si sols no tenen prou recursos per mantenir una posició de força davant les altes instàncies polítiques o senyorials del país.

Amb tot, la política reial en relació amb la casa de Josa es caracteritza sobretot per un reconeixement de la importància del llinatge i dels seus mèrits. De fet, Guillem Ramon serà escollit com a intercessor en diverses qüestions sorgides entre la monarquia i la noblesa urgellenca durant els darrers anys del segle XIII i, l'any 1292, el rei Jaume II acceptarà Guillem Ramon de Josa com a cavaller i conseller a la seva cort, a canvi d'una renda de tres mil sous anuals.

Conclusions

L'estudi de la família de Josa des dels primers esments fins a 1300 ens permet determinar certes pautes en la dinàmica de les relacions de poder en les capes dirigents de la societat en l'àmbit local pirinenc, en una etapa caracteritzada pel difícil però progressiu creixement de les bases de poder de la monarquia enfront d'una noblesa territorial molt gelosa dels seus privilegis.

En aquest sentit, el pes del factor econòmic resulta aclaparador en l'evolució de les capacitats senyorials del llinatge, fins al punt que la inadaptació de les seves finances al desenvolupament de l'economia de mercat determinarà el conflicte i el trencament amb l'Església i els compromisos amb les faccions aristocràtiques enfrontades amb la monarquia. Conflicte i compromisos derivats marcaran també l'alteració en la jerarquia de les fidelitats, de manera que acabaran prioritzant la fidelitat als vincles familiars o a la pròpia facció davant de la fidelitat deguda als barons de Pinós a través dels vincles feudovassallàtics.

Amb tot, la impossibilitat de mantenir el pols amb la monarquia, molt superior en recursos econòmics i emparada per una legitimitat difícil de qüestionar, i la subsegüent desarticulació de les grans faccions nobiliàries, retornarà els senyors de Josa a una esfera d'influència estrictament local, mediatitzada per uns senyors disposats a recuperar les seves antigues prerrogatives des d'una posició de força i per una monarquia disposada a garantir amb diners i càrrecs la seva submissió.

Bibliografia

BACH I RIU, Antoni (ed.) (2002). *Diplomatari de l'Arxiu Diocesà de Solsona (1101-1200)*. Barcelona: Fundació Noguera.

BALCELLS, Albert (dir.) (2004). *Història de Catalunya*. Barcelona: L'Esfera dels Llibres.

BARAUT, Cebrià. «Els documents, dels anys 1101-1150, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell», *Urgellia*, vol. IX. La Seu d'Urgell 1988-1989, p. 7-312.

——— «Els documents, dels anys 1151-1190, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell», *Urgellia*, vol. X. La Seu d'Urgell 1990-1991, p. 7-349.

——— «Els documents, dels anys 1191-1200, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell», *Urgellia*, vol. XI. La Seu d'Urgell 1992-1993, p. 7-160.

BATLLE, Carme (1985). *La Seu d'Urgell medieval: la ciutat i els seus habitants*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana.

BAUDON DE MONY, Charles (1896). *Rélations politiques des comtes de Foix avec la Catalogne jusqu'au commencement du XIVe siècle*. París : Alphonse Picard et fils, Libraires-Éditeurs.

DUBY, Georges (1999). *Economía rural y vida campesina en el Occidente medieval*. Barcelona: Ediciones Altaya.

GASCÓN, Carles (2003). «Crisis social, espiritualidad y herejía en la diócesis de Urgel (siglos XII-XIII). Los orígenes y la difusión de la herejía cátara en la antigua diócesis de Urgel», *Espacio, Tiempo y Forma, Serie III*, t. 16. Madrid: UNED, p. 73-106.

————— (2000). *Estudio de los señores de Josa en el siglo XIII a través de los documentos del Archivo Capitular de Urgel*. Inèdit. La Seu d'Urgell.

————— (2006). *Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya de l'Antiguitat a l'Època Medieval: la serra del Cadí (Alt Urgell). Estudi documental*. Inèdit. La Seu d'Urgell: Consell Comarcal de l'Alt Urgell.

SABATÉ, Flocel (1995). «Organització administrativa i territorial del comtat d'Urgell», *El Comtat d'Urgell*, vol. 1. Lleida, p. 17-70.

SERRA I VILARÓ, Joan (reproducció facsímil de l'edició de 1950). *Baronies de Pinós i Mataplana*. Bagà: Centre d'Estudis Baganesos, 1989.